

- Koshelev A.I.** European coot in Western Siberia. - Novosibirsk: Nauka, 1984. - 178 p. [in Russian]
- Koshelev A.I.** Factors caused the death of Mute swan in Northern Black Sea region // Ecology and protection of swans in USSR. Part. 2. – Melitopol, 1990. – P. 108-111. [in Russian]
- Kuznetsov Ye.A.** Lead poisoning of waterfowl: Review // Kazarka, 1998. - 4. – P. 18-38.
- Sapetina I.M., Priklonskiy S.G.** Changes in game birds' meat in USSR during 1960-1975 // Ecology and protection of game birds. - M.: CNIL Glavokhoty MSX, 1980. - P. 127-151. [in Russian]
- Tolchina S.N., Skriabin N.G., Tolchin V.A.** Baikal waterfowl feeding // Birds in biocenosis of Western Siberia. – Irkutsk: IGU publ., 1978. - P. 52-99. [in Russian]
- Tolchina S.N., Tolchin V.A.** Some patterns of food supply and feeding of waterfowl in Bratsk reservoir. - Ibidem, 1978. - P. 99-138. [in Russian]
- Yanushevich A.I., Zolotareva O.S.** Baraba's waterfowl. - Novosibirsk: Krayizdat, 1947. - 80p. [in Russian]

УДК 581.9 (477.64)

В.П. Коломійчук

ФЛОРА ПРИАЗОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

Наведені особливості флори судинних рослин Приазовського національного природного парку. Здійснений аналіз її основних параметрів. Наводяться рідкісні таксони флори парку.

Ключові слова: Північне Приазов'я, флора, рідкісні таксони, охорона

В. П. Коломійчук

ФЛОРА ПРИАЗОВСКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА

Інститут ботаніки ім. Н.Г. Холодного НАН України

Приведены особенности флоры сосудистых растений Приазовского национального природного парка. Проведен анализ ее основных параметров. Приводятся редкие таксоны флоры парка.

Ключевые слова: Северное Приазовье, флора, редкие таксоны, охрана

V.P. Kolomiychuk

FLORA OF THE PRYAZOVSKY NATIONAL PARK

M.G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Science of Ukraine

Peculiarities of the vascular plants of Pryazovsky national park were described. The analysis of the core floristic parameters was made. The description of rare taxons of the parks flora is presented.

Key words: Northern Pryazov'ya, flora, rare taxons, conservation

Природно-заповідний фонд Запорізької області у теперішній час включає 312 об'єктів загальною площею близько 121,0 тис. га, що становить близько 4,45% території області. З них до загальнодержавного значення належать 23 об'єкти, до місцевого значення – 289 об'єктів. У 2010 році площа природно-заповідного фонду

Запорізької області збільшилась майже удвічі за рахунок створеного у лютому Приазовського національного природного парку (далі – НПП). Цей національний парк має площу 78126,92 га і включає в себе приморські території 4 районів області: Якимівського, Мелітопольського, Приазовського та Бердянського. Ландшафтну і біологічну цінність парку складають унікальні природні степові, літоральні, лучні та галофітні екосистеми, які здебільшого трапляються у відносно мало порушеному стані. Крім того, у зв'язку з екотонним положенням та давнім походженням узбережних екосистем Азовського моря тут наявний процес активного видоутворення, насамперед у псамо-галофітних, а також у степових фітоценозах на що вказує значний відсоток ендемічних таксонів (Коломійчук, 2010₆). Незважаючи на численні ботанічні праці по Північному Приазов'ю, інвентаризаційна оцінка флори Приазовського НПП ще не здійснена. Зважаючи на це, метою нашого дослідження було провести попередній аналіз флори парку.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

В основу статті покладені матеріали обстеження території, що увійшла до Приазовського НПП проведені нами у 2002-2010 рр. Дослідження проводили за загальноприйнятими у ботаніці методами: детальномаршрутним та напівстаціонарним. В результаті цього було зібрано гербарій, що нараховує близько 1000 гербарних зразків, уточнено місцезнаходження деяких рідкісних видів рослин. Камеральна обробка зібраного матеріалу проводилась нами у Національному гербарії України (KW).

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Проведені нами дослідження надали можливість констатувати наявність на території Приазовського НПП 1060 видів судинних рослин, які об'єднані у 418 родів, 92 родини та 4 відділів (аборигенна фракція нараховує 606 видів). 39 видів флори є інтродукованими деревами та кущами і трапляються у межах штучних лісових насаджень, які також увійшли до території парку. У зв'язку з цим наші дані дещо перевищують дані А.М. Краснової, яка у 70-х рр. ХХ ст. наводила для Північного Приазов'я (від р. Молочної до р. Мокрий Єланчик) 1046 видів з 410 родів та 85 родин. Разом з тим за нашими останніми підрахунками спонтанна флора Північного Приазов'я нараховує 1091 видів судинних рослин (Коломійчук, 2010).

До спектру флори 10 провідних родин входять Asteraceae Poaceae Fabaceae Brassicaceae Caryophyllaceae Rosaceae Chenopodiaceae Lamiaceae Apiaceae Scrophylariaceae у складі яких нараховується 656 видів, що становить 61,8%. Інші 82 родини до складу яких входить від 1 до 30 видів становлять 38,2% флори парку. Спектр провідних родин флори має певну подібність до аналогічних локальних флор Приазов'я (табл. 1).

У родовому спектрі переважають родини середземноморського (*Rosa* – 19; *Astragalus* – 17; *Veronica* – 16) та бореального походження (*Carex* – 17). 29 родів флори нараховують у своєму складі від 7 до 15 видів. 177 родів містять в собі від 2 до 6 видів. 208 родів флори представлені одним видом.

В основу біоморфологічного аналізу нами обрана лінійна система життєвих форм В.М. Голубева. Біоморфологічна структура флори НПП досить типова для регіональних флор півдня України. Біоморфологічний аналіз вказує на перевагу у фітоценозах парку трав'янистих рослин 957 видів (90,3%), з них 536 видів належать до багаторічників, 295 видів – до однорічників. Видів дворічників значно менше – 126.

Кущі та півкущики у аналізованій флорі становлять 72 види (6,8%), дерев небагато (31 вид; 2,9%).

Таблиця 1

Спектр провідних родин деяких флор узбережжя Азовського моря

№ з/п	Родини	Локальні флори (місце/кількість видів)			
		ПНПП	ПП 1091	КПП (682 види)	АС (326 види)
1.	Asteraceae	1/150	1/132	1/106	1/51
2.	Рoaceae	2/110	2/104	2/71	2/42
3	Fabaceae	3/61	3/66	3/44	5/21
4.	Brassicaceae	4/60	8/51	5/33	3/32
5.	Caryophyllaceae	5/55	4/60	6/31	6/18
6.	Rosaceae	6/53	5/57	11/18	-
7.	Chenopodiaceae	7/49	7/52	4/40	4/29
8.	Lamiaceae	8/41	6/53	7/26	9/12
9.	Apiaceae	9/39	10/37	9/19	-
10.	Scrophylariaceae	10/38	9/43	10/18	-
11.	Liliaceae				7/14
12.	Boraginaceae				8/13
13.	Сyperaceae				10/9

Примітка. ПНППП – Приазовський НПП; ПП – Північне Приазов'я (Краснова, 1973); КПП – коси Північного Приазов'я (Тищенко, 2006); АС – Арабатська стрілка (Лоскот, 1973)

Еколого-ценотичний аналіз дозволив з'ясувати приналежність видів флори до основних еколого-фітоценотичних груп. Всього нами виділено 9 таких груп. Найбільше видів мають 3 групи: синантропофітон (372; 35,1%) степофітон (257; 24,3%) та пратофітон (105; 9,9%). Менші кількісні показники мають види літоралофітону (89; 8,4%) та галофітону (59; 5,6%). До прибережно-водних рослин належать 67 видів (6,3%), а до лісових та узлісних – 46 видів (4,3%). Переважна більшість лісових видів у межах парку є інтродукованими. Найменше всього видів флори належить до петрофітної групи, що об'єднує види вапнякових відслонень – 40 (3,7%).

Слід зазначити, що список флори Приазовського НПП містить чималу кількість субендемичних таксонів (45), чим вказує на своєрідність флори парку. Зокрема, 20 видів є субендеміками степів, 14 – поширені на піщаних літоралях, 7 – на луках, 4 ендемічні види пов'язані з петрофітними ценозами.

До складу флори Приазовського НПП належать видів 155 рідкісних видів судинних рослин різного ступеня охорони. Зокрема, до списку МСОП занесені 11 видів (*Astragalus reduncus* Pall., *Linaria biebersteinii* Besser, *Papaver maeoticum* Klokov та ін.), до Європейського червоного списку – 19 видів (*Astragalus henningii* (Steven) Klokov, *Galium volhynicum* Pobed., *Ornithogalum melancholicum* Klokov ex A. Krasnova, *Orites dolichocarpus* Klokov, *Phlomodoides hybrida* (Zelen.) R. Kam. et Machmedov та ін.), до Червоної книги України – 33 види (*Astragalus borysthenicus* Klokov, *Cymboschasma borysthenica* (Pall. ex Schlecht.) Klokov & Zoz, *Glycyrrisa glabra* L., *Tamarix gracilis* Willd. та ін.), до Додатку Бернської конвенції 7 видів (*Allium regelianum* A.Becker ex

Цїн, *Ferula euxina* M. Pimen. та ін.). 85 видів судинних рослин охороняються на регіональному рівні.

ВИСНОВКИ

1. Флора Приазовського НПП відзначається значним видовим різноманіттям, давнім походженням, наявністю значної кількості рідкісних та ендемічних таксонів.
2. До складу флори Приазовського НПП входить чимала частка синантропних видів (близько 43%), що пов'язано з значним антропогенним впливом на унікальні супраліторальні екосистеми Північного Приазов'я.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Коломійчук В.П. Доповнення до флори Північного Приазов'я // Вісті біосферного заповідника "Асканія-Нова". – 2010_а. – Т.12. – С. 76-81.

Коломійчук В.П. Рослини узбережжя Азовського моря у Червоній книзі України // Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин. Мат-ли міжнарод. наукової конференції (11-15 жовтня 2010 р., м. Київ). – Київ: Альтерпрес, 2010_б. – С. 94-96.

Краснова А.М. Екологічний та ареалогічний аналіз флори Північного Приазов'я // Укр. ботан. журнал. – 1973. – Т. 30, №5. – С. 578-583.

Лоскот Н.П. Аналіз флори Арабатської стрілки // Укр. ботан. журнал. – 1973. – Т.30, №6. – С. 709-714.

Тищенко О.В. Рослинність приморських кіс північного узбережжя Азовського моря / Тищенко О.В. – Київ: Фітосоціоцентр, 2006. – 156 с.

REFERENCES

Kolomyichuk V.P. Supplement to the flora of Northern Azov Sea region // Messages of Askania Nova biosphere reserve. – 2010_a. – Vol. 2. – P. 76-81. [in Ukrainian]

Kolomyichuk V.P. Ukrainian Red Data Book: plants of Azov Sea coast // Plants of Ukrainian red Data Book: implementation of Global Strategy for plants conservation. Proc. Intern. Sc. Conf. (July 11-15, 2010, Kiev). – Kiev: Alterpress, 2010_b. – P. 94-96. [in Ukrainian]

Krasnova A.M. Ecological and spatial analysis of flora of Northern Azov Sea region // Ukrainian Botanical Journal. – 1973. – Vol. 30. - 5. – P. 578-583. [in Ukrainian]

Loskot N.P. Analysis of flora of Arabatskaia spit // Ukrainian Botanical Journal. – 1973. – Vol. 30. - 6. – P. 709-714. [in Ukrainian]

Tishchenko O.V. Vegetation of spits on Northern Azov Sea coast. – Kyiv: Phytosociocenter, 2006. – 156 p. [in Ukrainian]

УДК 598.2

В.О. Кошелєв

ЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРНІТОКОМПЛЕКСІВ ПОЛЕЗАХИСТНИХ ЛІСОСМУГ ПІВДНЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

В основу роботи покладені матеріали зібрані нами в процесі роботи в 1993-2010 рр. в полезахисних лісосмугах півдня Запорізької області. За результатами досліджень з'ясований